

RĂZBOIUL CIVIL DIN GRECIA ȘI COLONIA DE GRECI DIN ORADEA

Sorin FARCAȘ*

THE GREEK CIVIL WAR AND THE GREEK COLONY OF ORADEA

Abstract

This article brings into focus an historic moment of our city when many Greek immigrants arrived in communist Romania. They were mainly refugees, victims of the Greek civil war. Two hundred thousand Greek refugees arrived in Eastern European countries. Our country received about 12 000 immigrants. The first colony of Greek refugees in Romania was established on the third of february 1949; among them were 400 children. The last group of Greek children arrived in december 1948, the total number of children being 5604. In Oradea, the Greek children (about 800 in number) were housed in the Roman-Catholic Seminary of theology, until it was closed in 1955/1956. Following the 1956 census, Romania was home to 11 166 greeks, 513 of them hosted in Oradea. It is important to mention however, that the Greek political refugees, excepting the children, were communist partisans. Their political affiliation was the main reason why they were accepted by the communist countries; it was not due to humanitarian concerns.

Key words: Greek civil war, Greek refugees, Oradea, Tindzilonis Mantheas

Pentru unele țări din Europa, sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial nu a adus, din păcate, pacea atât de mult așteptată. O serie de evenimente politice de natură ideologică, planificate încă din perioada războiului, au făcut ca unii dintre foștii aliați, îndată ce războiul patriotic de eliberare al țării lor s-a terminat, să se angajeze, din nefericire, într-un lung război fratricid.

În zona balcanică, veșnicul butoi cu pulbere al Europei, două țări, Grecia și Iugoslavia, au avut, pentru o scurtă perioadă de timp, un destin similar. Ambele țări au fost ocupate de către armata germană și, pe durata războiului, au fost ajutate cu echipament și armament de către britanici. Ei au făcut acest lucru printr-un nou corp de armată, care a luptat cu alte mijloace de luptă decât cele tradiționale, numit S. O. E.¹ (Special Operations Executive - Serviciul de Operațiuni Speciale), un serviciu fondat la 22 iulie 1940, de către însuși Winston Churchill (1874-1964)². Așa se face că, în Grecia a fost trimis (parașutat în septembrie 1942) Christopher Montague „Monty” Woodhouse (1917-2001)³, un ofițer britanic, viitor colonel, pentru a le oferi ajutor logistic partizanilor greci, dar și pentru a raporta Londrei situația politică și militară, precum și starea de spirit a populației din

* drd., sorinson_regensburg@yahoo.com

¹ Michael Richard Daniell Foot, *SOE-The Special Operations Executive 1940-1946*, New Editon 3 june 1999, Pimlico, London, *passim*.

² En.wikipedia.org/wiki/Special_Operations_Executive.

³ Christopher Woodhouse, *The Struggle for Greece, 1941-1949*, Hart-Davis MacGibbon, London, 1976.

teritoriul grec. Christopher Woodhouse, asemeni altor oficiali britanici trimiși în Grecia, era filoelen, cu o educație clasică aleasă, care admira sincer vechea civilizație antică greacă, și pe urmașii creatorilor acesteia⁴. Într-un mod similar, Iugoslavia a beneficiat și ea de ajutor britanic, începând din vara anului 1943, când în Bosnia a fost parașutat Fitzroy Maclean (1911-1996)⁵, fost diplomat la Moscova.

Acesta, împreună cu câțiva colegi s-au alăturat grupului de partizani condus de către Iosip Broz Tito (1892-1980), având aceeași misiune ca și colegul său din Grecia. De asemenea, în ambele țări au existat două grupuri de rezistență antigermană, unul monarhist iar celălalt pro-comunist. Colaborarea dintre aceste forțe armate nu s-a desfășurat întotdeauna sub cele mai bune auspicii. Fricțiunile de ordin politic și ideologic care au existat între cele două grupări, coroborate cu lupta internă pentru acapararea puterii au făcut să cadă pe câmpul de luptă mii de civili inocenți. În Grecia, după invazia germană, s-a constituit un prim grup de rezistență, numit EDES - adică: *Liga Națională Republicană Greacă* (naționalistă), care era alcătuit din luptători fideli monarhiei și regelui lor - George al II-lea (1890-1947) al Greciei, aflat în exil la Londra⁶. Cea de-a doua grupare, numită EAM - adică: *Frontul de Eliberare Națională* era de sorginte comunistă, fiind controlată de către KKE - *Partidul Comunist Grec* și de către facțiunea sa militară ELAS - *Armata Populară de Eliberare Națională*⁷.

Situația politică din Iugoslavia a fost oarecum identică cu cea din Grecia, în sensul că, și aici au fost tot două grupuri de luptători cu aceeași filiație, și anume: unul pro monarhic, alcătuit din cetnici⁸, condus de colonelul Dragoljub („Draža”) Mihailović (1893-1946)⁹, iar altul, de partizani conduși de către viitorul *mareșal* croat Iosip Broz Tito (1892-1980), care erau pro-comuniști. Cât timp țelul acestor două grupări a convers spre un numitor comun, și anume eliberarea țării de sub armata germană, colaborarea lor a decurs aproape normal. Însă, odată ce țelul comun a dispărut, conflictul armat a continuat între ele cu o mai mare intensitate, datorită faptului că, acum, fiecare dorea să obțină controlul politic și economic asupra țării.

Datorită componenței acestor grupări paramilitare, unii simpatizanți comuniști, iar alții pro monarhici, precum și diferențelor de ordin ideologic existente între ele, s-a ajuns ca simpatiile politice să fie mai puternice decât sentimentele naționale. Pentru cele două tabere, atât de diferite din punct de vedere ideologic, era imposibil de găsit un viitor comun. Concepțiile lor de valori morale, spirituale, familiale, precum și cele economice și sociale erau antagonice, căci cele noi, promovate printr-o propagandă agresivă, dusă de gruparea pro-comunistă, aparțineau unui nou tip de ideologie¹⁰, care, din păcate, a schimbat fundamental destinul țării lor.

Dacă în Iugoslavia situația politică și militară s-a rezolvat relativ repede, în sensul că, partizanii lui I.B.Tito, prin condamnarea și executarea colonelului Dragoljub „Draža” Mihailović (1893-1946)¹¹ și a cetnicilor săi și-au asigurat rapid controlul absolut al țării, în Grecia situația s-a dovedit a fi mult mai dramatică. Divergențele de ordin politic și ideologic dintre forțele pro-comuniste și cele naționaliste au dus, din păcate, la declanșarea, pe o perioadă de mai mulți ani, a unui sângeros război civil¹².

Singura cale prin care s-ar fi putut evita războiul fratricid ar fi fost ca, atât gherilele procomuniste cât și celelalte forțe armate care au fost implicate în război, să fie dezarmate, iar apoi să se creeze o nouă armată națională, care să fie pusă sub controlul guvernului de

⁴ Barbara Jelavich, *Istoria Balcanilor*, vol. II, Institutul European, Iași, 2000, p. 365.

⁵ Fitzroy Maclean, *Eastern Approaches*, Penguin Global, Re-issue edition, London, 6 august 2009.

⁶ *Enciclopedie de Istorie Universală*, De Agostini, Editura ALL Educational, București, 2003, p. 680.

⁷ Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 278, 279.

⁸ Tony Judt, *Epoca Postbelică: O Istorie a Europei de după 1945*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 45, a se vedea și *Enciclopedie de Istorie Universală*, p. 422.

⁹ *Ibidem*, p. 889.

¹⁰ Jean Francois Revel, *Cunoașterea Inutilă*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 201, 202, a se vedea și *Enciclopedie de Istorie Universală*, p. 715.

¹¹ [en.wikipedia.org/wiki/ Draža_Mihailović](https://en.wikipedia.org/wiki/Draža_Mihailović).

¹² Horia C. Matei, *Statele Lumii, mică enciclopedie de istorie universală*, Ediția a II-a revizuită și actualizată, Editura Meronia, București, 2004, p.181.

la Atena¹³. Din păcate, atunci, guvernul de la Atena nu dispunea de suficiente forțe pentru a controla toată țara, iar luptătorii ELAS nu doreau un guvern de uniune națională, și nici respectarea *Acordului de la Caserta*.

Prin *Înțelegerea de la Caserta*, din septembrie 1944¹⁴, toate forțele armate de rezistență din Grecia au fost trecute sub comanda unui ofițer britanic-generalul, Ronald Scobie¹⁵. Conform acestei înțelegeri, englezii și-au exprimat dorința de a preda controlul/autoritatea țării unui guvern elen, care să fie stabil din punct de vedere politic¹⁶. Nu este nevoie de o abordare cu prea multă forță cognitivă și comprehensibilă pentru a înțelege că, stabilitatea politică a Greciei nu a fost niciodată punctul ei forte. Astfel, între anii 1924-1935, această țară a cunoscut nu mai puțin de 23 de schimbări de guvern, o dictatură, precum și 13 lovitură de stat¹⁷.

Așa se face că, la începutul lunii decembrie 1944, forțele armate controlate de către comuniști au intrat în conflict armat cu armata britanică. Acesta este cunoscut azi ca *Insurecția de la Atena*¹⁸. De fapt prima confruntare cu substrat ideologic între acestea și britanici a pornit pe 6 decembrie 1944¹⁹ și a durat până la 11 ianuarie 1945²⁰ când, printr-un armistițiu, acest preludiu la războiul civil grec s-a încheiat cu victoria armatei britanice, și cu capitularea, la 12 februarie 1945, a forțelor ELAS²¹. Armistițiul încheiat între cele două tabere beligerante a fost ratificat prin Tratatul de la Varkiza, din 12 februarie 1945²².

Pentru a susține moralul trupelor britanice și al guvernului elen aflat atunci la guvernare, Winston Churchill, prim-ministru al Regatului Unit al Marii Britanii, a petrecut Crăciunul anului 1944 la Atena²³. Prin prezența sa, el dorea să arate guvernului grec și susținătorilor săi că, intenția Marii Britanii era aceea de a rămâne în zona balcanică, indiferent de situație. Acest lucru s-a datorat și faptului că, Iugoslavia, prin liderul său Iosip Broz Tito - (plecat chiar înainte de negocieri cu aliații la Moscova pentru a se întâlni în secret cu Stalin) a trecut – *pentru o scurtă perioadă de timp ce-i drept* – sub aripa protectoare a U.R.S.S. Or, conștienți fiind de creșterea pericolului reprezentat de comunism în zona balcanică, englezii și americanii nu doreau ca Grecia să aibă aceeași soartă ca a Iugoslaviei, și nici ca regimurile comuniste să se instaureze în toate țările balcanice.

Cum guvernul de la Atena nu dispunea atunci de o armată puternică, prin care să controleze întreaga țară și să forțeze trupele ELAS-ului să depună armele, prezența armatei britanice pe teritoriul grec era absolut indispensabilă. Zonele de influență asupra teritoriului grec erau oarecum împărțite; forțele guvernamentale împreună cu cele britanice controlau marile orașe și principalele porturi-Atena, Salonic, Pireu și Patras, iar detașamentele de partizani ai KKE (*Partidul Comunist Grec*) controlau zonele mai izolate din munți.

La adăpostul armatei britanice, guvernul elen, sprijinit fiind și de armata națională greacă, a organizat primele alegeri *democratice* de după război. Rezultatul acestora a adus la putere – *în 31 martie 1946* – un guvern majoritar de dreapta. Această majoritate a fost și cea care a asigurat succesul referendumului *pro-regal*, din data de 2 septembrie 1946²⁴.

Însă, forțele elene pro-comuniste nu puteau să rămână impasibile în fața acestor rezultate, *controlate în mod democratic* de către guvernul de la Atena. Astfel că, vechile animozități, deja existente, care au mocnit latent încă din timpul războiului de eliberare au răbufnit cu o și mai mare intensitate. Din păcate, reacțiile ostile ce veneau din ambele părți, fiind de multe ori simple reglări de conturi, nu au mai putut fi controlate de nicio

¹³ Winston Churchill, *Al doilea război mondial*, vol. II, Editura SAECULUM i.o., București, 1996, p. 397.

¹⁴ [www.athensinfoguide.com/history/t9-92 confrontation.htm](http://www.athensinfoguide.com/history/t9-92%20confrontation.htm).

¹⁵ www.athensinfoguide.com/history/t9-92confrontation.htm.

¹⁶ Winston Churchill, *op. cit.*, p.396.

¹⁷ [Ro.wikipedia.org/wiki/George_al_II-lea_al_Greciei](http://ro.wikipedia.org/wiki/George_al_II-lea_al_Greciei).

¹⁸ Jaques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial 1942-1945*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 260.

¹⁹ Ion Brad, *Ambasador la Atena*, Editura Viitorul Românesc, București, 2001, p. 298.

²⁰ *Ibidem*, a se vedea și Tony Judt, *op. cit.*, p. 46.

²¹ Jaques de Launay, *op. cit.*, p. 261.

²² Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 279, a se vedea și Ion Brad, *op. cit.*, p. 82.

²³ Winston Churchill, *op. cit.*, p. 401, a se vedea și Jaques de Launay, *op. cit.*, p. 261.

²⁴ Jaques de Launay, *op. cit.*, p. 261.

tabără. Așa s-a ajuns, din păcate, la un conflict civil, care s-a întins pe o durată de câțiva ani. Ura și mai ales înverșunarea ce a cuprins cele două tabere era așa de mare, încât nici una dintre ele nu a mai putut, sau nu a vrut să se gândească la evitarea unui război civil. Asta deși, nu cu mult timp în urmă grecii fuseseră implicați într-un alt conflict armat, care nu a lăsat în urmă decât dureri și suferințe, ce s-au dovedit imposibil de vindecat.

Încă de la început, armata guvernamentală greacă a fost susținută în acțiunea sa de către Regatul Unit al Marii Britanii și S.U.A începând din anul 1947, iar *Armata Democrată a Greciei* (D.S.E), de fapt ramura militară a K.K.E (*Partidul Comunist Grec*), a primit ajutoare din partea Iugoslaviei, Bulgariei și Albaniei²⁵.

Azi, la mult timp după ce războiul s-a încheiat, se poate afirma cu certitudine că acest conflict civil a fost marcat de două evenimente majore. Primul a fost neamestecul lui I.V. Stalin (1879-1953) în conflictul civil elen, iar cel de-al doilea, care a și dus de fapt la înfrângerea forțelor pro-comuniste, a fost ruptura lui Iosip Broz Tito față de Iosif Visarionovici Stalin, urmată de un conflict de natură ideologică între cele două țări, Iugoslavia și U.R.S.S. Rezultatul acestei separări, survenite pe fondul neînțelegerilor dintre cei doi conducători, a dus la închiderea frontierei Iugoslaviei cu Grecia, iar în țările vecine, în speță România, la apariția unui nou curent politic în sânul partidului comunist, și anume acel de *titoism și deviaționism de dreapta*. În mod firesc, în urma conflictului dintre Moscova și Belgrad, statele comuniste, precum Albania, Bulgaria, Ungaria și România, rămase fidele Moscovei, au fost silite să rupă relațiile cu Iugoslavia lui Tito²⁶.

Când au început războiul, comuniștii greci, în naivitatea lor, au crezut cu tărie într-un *ajutor frățesc* din partea lui Stalin, eventual chiar într-o intervenție armată!²⁷ Din păcate pentru ei, Stalin îi considera doar niște *aventurieri zănateci care luptau pentru o cauză pierdută*²⁸, iar o intervenție armată sovietică, atât de dorită de către comuniștii greci, a fost în realitate total exclusă²⁹. Singurul ajutor oferit partizanilor greci, dacă se poate spune așa, a fost cel mediatic din presa sovietică de atunci, care ducea o campanie înverșunată împotriva guvernului *monarho-fascist* de la Atena³⁰.

Pe atunci, adică încă din primii ani ai războiului civil elen, Winston Churchill nu-și publicase încă celebrele sale memorii de război³¹, și ca atare, comuniștii greci, și nu doar ei, nu știau de *celebrul – tristul și infamul* acord procentual dintre Winston Churchill și I.V. Stalin³².

Conform acestui acord, în Grecia influența britanică a fost stabilită la 90%, iar cea sovietică la doar 10%. Din această cauză mult așteptata intervenție armată din partea „tovarășului Stalin”, precum și un ajutor din partea lui, nu s-a mai realizat, spre disperarea combatanților comuniști, care s-au simțit trădați și abandonați.

Cel de-al doilea eveniment major, care a și pecetluit soarta comuniștilor greci, a fost reacția *mareșalului* Iosip Broz Tito. Încă de la începutul conflictului, comuniștii greci au primit un ajutor destul de substanțial, în special de natură militară, din partea Iugoslaviei. În plus, pentru a facilita ajutorul acordat comuniștilor greci, I.B. Tito a lăsat deschisă frontiera țării sale cu Grecia. Gestul acesta l-a iritat la culme pe Stalin, care a crezut că fără un ajutor militar și economic din partea Iugoslaviei, atât războiul civil cât și situația politică din Grecia s-ar fi rezolvat pe cale pașnică³³.

Din păcate pentru comuniștii eleni și pentru susținătorii KKE (*Partidul Comunist Grec*), ruptura dintre Belgrad și Moscova din primăvara anului 1948 s-a dovedit a fi o adevărată

²⁵ Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 281.

²⁶ Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 284.

²⁷ Tony Judt, *op. cit.*, p. 140.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 281.

³¹ Winston Churchill, *The Second World War*, vol. I-V, London Cassell, 1948-1952.

³² Winston Churchill, *The Second World War*, vol. VI, Houghton Mifflin, Boston, 1953, p. 227-228, a se vedea și Tony Judt, *op. cit.*, p. 105, precum și Richard Clogg, *Scurtă istorie a Greciei*, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 143- hârtia- 9 octombrie 1944-se află conservată la Bildarchiv-Österreichischen Nationalbibliothek din Viena

³³ Tony Judt, *op. cit.*, p. 140.

catastrofă³⁴. Separarea politică dintre cele două țări fiind ireversibilă, în iulie 1949 I.B. Tito a ordonat închiderea frontierei cu Grecia, oprind astfel aprovizionarea insurgenților greci cu arme și alimente³⁵. Această decizie s-a dovedit a fi decisivă pentru înfrângerea comuniștilor greci. Rezistența comunistă elenă nu a mai putut face față războiului, fapt ce a dus la încetarea luptei în mod instantaneu. Din acest motiv, peste doar câteva luni, în toamna anului 1949, conducerea K.K.E.-ului (*Partidul Comunist Grec*) l-a făcut responsabil în mod particular pe I.B. Tito de înfrângerea suferită, care a pus capăt conflictului armat elen³⁶.

Între cele două tabere implicate în acest război fratricid, care din punct de vedere politic erau radical antagonice și prin urmare incompatibile, a rămas foarte multă ură. Din păcate, aceasta nu s-a vindecat nici până în zilele noastre.

Pentru poporul grec, războiul civil a fost un adevărat dezastru din punct de vedere umanitar și economic³⁷. Distrugerile economice au fost chiar mai mari decât cele provocate de cel de-al Doilea Război Mondial, în care a fost implicată Grecia. După încheierea ostilităților, dat fiind faptul că întreaga țară era în ruină, a existat pericolul ca mii de familii să moară de foame sau de boală. Din fericire pentru poporul grec, secretarul de stat american George C. Marshall (1880-1950), dezamăgit fiind de atitudinea Uniunii Sovietice privind reconstrucția Europei, și-a dat seama că trebuia făcut ceva extraordinar și cât mai curând posibil³⁸. Astfel că, la inițiativa S.U.A, printr-un program ce poartă numele inițiatorului său, *Planul Marshall*, foarte multe țări din Europa, mai puțin cele din Europa de est, au primit, prin E.R.P. (*European Recovery Program*), un substanțial ajutor financiar³⁹.

În cazul de față, prin Planul Marshall Grecia a primit prin E.R.P., în luna aprilie a anului 1948, nu mai puțin de 649 de milioane de dolari⁴⁰. Acest substanțial ajutor financiar și economic a salvat de înfometare și boli, mii de familii care, pe durata războiului civil, s-au aflat în zonele de conflict. În teritoriul în care s-au dat lupte, fiecare tabără a dorit să-și asigure un control total. Din nefericire, pentru populația civilă, *politica de curățire a terenului*, aplicată de ambele tabere, a cauzat o altă problemă, și anume cea a refugiaților. Foarte mulți dintre ei au emigrat și nu s-au mai întors vreodată la casele lor. Refugiații care au luptat de partea comuniștilor au ales, în general, să emigreze în țările blocului estic, pe când ceilalți au luat drumul Australiei și Statelor Unite ale Americii⁴¹. De asemenea, pe durata conflictului, forțele K.K.E (*Partidul Comunist Grec*) au fost acuzate că, din zonele de război au recrutat forțat, bărbați, femei și chiar copii, pentru a fi mai apoi îndoctrinați⁴². Din nefericire, foarte mulți copii au fost despărțiți de părinții lor, iar alții, orfani, au fost duși în țările din spațiul est-european. Se estimează că, circa 28.000 de mii de copii au fost duși departe de casele lor și trimiși peste hotare. Cu timpul, dintre aceștia, doar 10.000 au reușit să se mai întoarcă la casele lor⁴³.

O mare parte dintre acești copii și-au găsit un cămin cald și primitor în România⁴⁴. Țara noastră, fiind deja o componentă a blocului comunist, nu a putut rămâne impasibilă la acest conflict de natură ideologică, care se desfășura în vecinătatea ei. Relațiile de prietenie cu Grecia, stabilite de-a lungul istoriei, chiar dacă nu au fost întotdeauna benefice României, s-au consolidat și mai puternic în perioada interbelică, prin căsătoria, la Atena, la data de 10 martie 1921, a prințului moștenitor (la vremea respectivă) Carol al II-lea cu prințesa

³⁴ Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 284.

³⁵ *Ibidem*

³⁶ *Ibidem*, p. 297.

³⁷ Ion Brad, *op. cit.*, p. 298, 380.

³⁸ Tony Judt, *op. cit.*, p. 95.

³⁹ *Ibidem*, a se vedea și Philippe Moreau Defarges, *Relații Internaționale după 1945*, Editura Institutul European, Iași, 2001, p. 18.

⁴⁰ Tony Judt, *op. cit.*, p. 101 (Există o diferență – la unii autori – între sumele primite direct prin Planul Marshall și cele primite prin E.R.P.).

⁴¹ Richard Clogg, *op. cit.*, p. 151.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 283, a se vedea și C. M. Woodhouse, *The Struggle for Greece 1941-1949*, Hart Davis, Marc Gibbon, London, 1976, p. 209.

⁴⁴ Ion Brad, *op. cit.*, p. 373.

Elena a Greciei⁴⁵. Însă, odată cu abdicarea forțată a regelui Mihai I-al României, la data de 30 decembrie 1947, Adunarea Deputaților a noului Parlament al țării a decis schimbarea formei de guvernământ a României. Astfel că, mărețul Regat al României a devenit peste noapte Republica Populară Română⁴⁶. Atunci, în urma acestui nefast eveniment pentru țara noastră, noua conducere a țării, asemenea celor alte altor țări din sfera de influență a Uniunii Sovietice, a hotărât să se alăture, cum era și normal, partizanilor comuniști eleni, oferindu-le acestora un ajutor destul de consistent.

Astfel că, pe durata războiului civil grec, la București, pe bulevardul Ana Ipătescu (azi Lascăr Catargiu) a funcționat o legăție a partizanilor greci, precum și sediul Partidului Comunist din Grecia (K.K.E.) care, sub supravegherea atentă a autorităților comuniste românești, dar uneori și cu complicitatea acestora, ducea o intensă activitate conspirativă. Tot în capitală, între anii 1946-1948, pe bulevardul 1 Mai (azi Ion Mihalache) a fost instalat un post de radio (clandestin – pentru guvernul de la Atena) numit *Vocea Adevărului*, care emitea știri și mesaje de încurajare pentru comuniștii rămași în țară⁴⁷.

De asemenea, când refugiații comuniști greci au cerut adăpost țărilor din Europa de Est, România s-a oferit să-i primească și să le ofere întreaga asistență de care aveau nevoie. Țările socialiste din Europa au primit în jur de 200.000 de emigranți greci. Dintre aceștia, grație ajutorului oferit de către guvernului comunist român, în țara noastră și-au găsit adăpost aproximativ 12.000 de persoane (copii, mame și partizani)⁴⁸.

Pentru mulți greci care au fost nevoiți să-și părăsească țara, România a devenit a doua lor patrie. Asta în ciuda faptului că, atunci, după război, situația economică încă suferea, atât de pe urma războiului, cât și de pe urma transformărilor social-politice și economice la care era supusă de către noua conducere politică. Deși în țara lor exista multă suferință și sărăcie, românii i-au primit foarte călduros pe refugiații greci. Aceștia au venit în România în trei valuri, și anume: în primul val au sosit copiii, apoi răniții, iar la sfârșit partizanii și bătrânii⁴⁹.

În acest război civil, așa cum, din păcate, istoria ne-a mai arătat de-a lungul timpului, cei care au avut de suferit cel mai mult, au fost, ca întotdeauna, civilii, iar dintre aceștia, în special copiii. Dintre toate țările care s-au implicat în ajutorarea refugiaților, România a primit cel mai mare număr de copii, care aveau atunci vârste cuprinse între 1 și 16 ani⁵⁰. Acest lucru a fost posibil datorită Crucii Roșii Române, organizație care s-a implicat foarte mult în acest proiect umanitar; dar trebuie menționat faptul că, totul s-a făcut „sub îndrumarea conducerii de partid și de stat”.

Începând cu anul 1948, una din misiunile Crucii Roșii Române a fost aceea de a acorda asistență umanitară (medicală și socială) tuturor refugiaților greci (în număr de circa 12.000), din care aproape jumătate (5.604) au fost copii⁵¹. Foarte mulți dintre acești copii erau bolnavi, unii orfani, alții speriați și dezorientați, dar odată sosiți, grație ospitalității românilor, mulți dintre ei și-au găsit, cel puțin pentru o vreme, alinarea suferințelor.

Pentru a veni în ajutorul acestor victime inocente ale acestui gest monstruos al omenirii, care este războiul, România a fondat, la data de 3 februarie 1948, cea dintâi colonie de refugiați greci, în localitatea (stațiunea balneară) Călimănești-Vâlcea. Până în vara anului 1948, aici și-au găsit adăpost cam 400 de copii greci, din care 300, cu vârste mai mari, au fost mutați la Arad, de unde, apoi, au fost direcționați spre școli profesionale⁵². Cum numărul de copii refugiați era în creștere, statul român a mai înființat și alte colonii similare, și anume: la Blaj – județul Alba, Orăștie – județul Hunedoara, Roman – județul Neamț, Sinaia – județul Prahova, Hațeg (Păclisa) – județul Hunedoara, Ștefănești – județul

⁴⁵ Arthur Gould Lee, *Elena Regina-Mamă a României*, Editura Humanitas, București, 2000, p. 72.

⁴⁶ Cristina Păiușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *Regimul Comunist Din România, o cronologie politică (1945-1989)*, Editura Tritonic, București, 2002, p. 43.

⁴⁷ Paula Scalcău, *Elenismul în România. O istoria cronologică*, Editura Omonia, București, 2006, p. 186.

⁴⁸ *Ibidem*, a se vedea și Barbara Jelanich, *op. cit.*, p. 284.

⁴⁹ www.revista-astra.ro/revista-astra/astra-nr1-2pe2012/emigranții-politici-greci-in-romania-1948-1982/2#post.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Paula Scalcău, *op. cit.*, p. 187, a se vedea și www.crucearoșie.ro/despre-noi/istoria-sncrr-2.html.

⁵² Paula Scalcău, *op. cit.*, p. 187.

Argeș și Oradea⁵³. Ultimele grupuri de refugiați-copii au sosit în România în luna decembrie a anului 1948, din colonia albaneză Skodra-Albania⁵⁴. După această dată, în funcție de starea lor de sănătate, s-a trecut la repartizarea copiilor în coloniile deja constituite de către statul român. Aceste colonii au fost create, de regulă, în stațiuni balneare, unde capacitățile de cazare erau mult mai generoase, iar posibilitățile de recreere, precum și șansele de vindecare a copiilor bolnavi erau mult mai mari decât la orașe, din care până în acel moment, urmele războiului nu dispăruseră complet.

O parte dintre copiii veniți în România între anii 1948-1955, respectiv circa 800, au ajuns la Oradea. Ei au fost adăpostiți în vechea clădire a Seminarului Teologic al Bisericii Romano-catolice (Șirul Canonicilor), până la desființarea coloniei, care a avut loc în anul 1955/56⁵⁵. Tot la Oradea, pentru a-i ajuta pe cei aproximativ 600 de refugiați greci să-și însușească, cel puțin la nivel de conversație, limba română, a funcționat, între 1955-1956, o școală normală pentru această mică comunitate⁵⁶.

Cele mai mari colonii de copii greci din țara noastră au fost la Sinaia – județul Prahova și Tulgheș-Borsec, județul Harghita. Colonia de la Sinaia, începând cu anul 1948 și până în anul 1953 când s-a desființat, a găzduit în jur de 1.700 de copii, sub îndrumarea compatriotului lor, învățătorului grec Dimitris Fafas⁵⁷. Cea de la Tulgheș-Borsec, județul Harghita, a găzduit circa 1.500 de copii, care, pe toată durata șederii lor acolo, au fost îndrumați de către învățătorul grec Iannis (Barbaianis-Bade Ioane!) Malikopoulos⁵⁸. Ulterior, tot aici au fost aduși și cei 420 de copii greci din fosta colonie de copii de la Blaj, județul Alba, după ce, la data de 7 noiembrie 1950, și această tabără pentru refugiați a fost desființată. Pe durata șederii lor la Blaj, acești copii, alături de responsabilul coloniei, grecul Vasilis Baktiris, și-au găsit adăpost în fosta clădire a Seminarului greco-catolic din localitate. Acest lucru a fost posibil datorită faptului că, prin Decretul nr. 358 din 1 decembrie 1948, Biserica Greco-catolică a fost desființată, iar proprietățile ei au fost preluate de către stat⁵⁹. Ultima colonie de copii refugiați greci, care a funcționat în România, a fost cea de la Hațeg (Păclișa) - județul Hunedoara. Aici au fost aduși și copiii greci de la Tulgheș, numărul ocupanților ei ajungând astfel, la 1957. Ea fost definitiv închisă în anul 1957⁶⁰.

Din păcate, se cunosc prea puține informații în legătură cu destinul copiilor greci care și-au găsit adăpost în țara noastră. Informațiile despre refugiații greci, respectiv despre copiii și în special despre cei sosiți în România ne sunt oferite cu parcimonie de către prea puținele documente, provenite de la autoritățile care s-au ocupat de acest subiect. O primă sursă care ne oferă informații despre numărul grecilor din țara noastră este Recensământul populației României din anul 1956⁶¹. Conform acestuia, în anul 1956 în România erau înregistrați 11.166 de greci, răspândiți, pe atunci, în cele 16 regiuni ale țării. Dintre aceștia, circa 90 % locuiau în zonele urbane⁶². Tot după această statistică, în județul Bihor trăiau atunci 513 greci⁶³, urmând ca, peste zece ani, în anul 1966, conform unui alt Recensământ al populației, numărul grecilor din județul Bihor să fie de 581⁶⁴. La Arhivele Statului, filiala Oradea, se găsește un singur dosar despre colonia de greci din județul Bihor. Dat fiind faptul că copiii refugiați greci au fost cazați în clădirea fostului Seminar teologic al Episcopiei Romano-catolice de Oradea, s-ar putea să mai existe ceva informații la Fondul

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 188.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 193.

⁵⁹ *Monitorul Oficial*, anul CXVI, Partea I-a, nr. 28, joi 2 decembrie 1948, p.9563, a se vedea și Blaga Mihoc, *Judecata cea dreaptă*, Editura Logos '94, Oradea, p. 279; Silviu-Iulian Sana, *Contribuții la istoria Eparhiilor Greco-catolice de Oradea-Mare și Baia-Mare în perioada comunistă. Raportul vicarului ortodox Dr. Augustin Paul din anul 1957*, p. 1.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 194.

⁶¹ Paula Scalcău, *op.cit.*, p. 192-193, a se vedea și ro.wikipedia.org/wiki/istoria_demografică_a_României.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 196.

de documente al acesteia. În dosarul existent la arhive se găsesc câteva date despre anumiți refugiați greci care, prin diferite motive invocate (unele chiar de boală), au căutat să-și schimbe locul de muncă, datorită unor așa-zise incompatibilități dintre calificarea lor profesională și munca pe care o prestau. Pentru a-i ajuta să se integreze cât mai bine în societate, în fiecare oraș care a primit refugiați greci, statul român a creat o asociație care, printr-o colaborare cu autoritățile locale, îi ajuta pe emigranții greci să-și găsească de lucru. De organizația din Oradea se ocupau doi greci, și anume: *tovarășul* Anghelos, care era secretarul organizației, și *tovarășul* Tulufis, cel ce deținea funcția de președinte al acesteia⁶⁵. La data de 24 octombrie 1955 s-a anunțat, la radio, că toți „tovarășii (greci)” care nu aveau de lucru, erau, adică, fără ocupație, trebuiau să se prezinte la data de 26 octombrie 1955 la sediul organizației, pentru a primi un serviciu. La data mai sus menționată, la sediul organizației din orașul Oradea, printre cei care au venit pentru a primi de lucru, s-au prezentat 16 persoane (unsprezece bărbați și cinci femei) a căror stare de sănătate era mai precară și care, datorită acestui fapt, doreau, fie o muncă adecvată calificării lor, fie una mai ușoară, condiționată de starea lor de sănătate. Este cunoscut faptul că, nu toți refugiații greci apti de muncă și-au putut găsi de lucru în domeniul lor. Un prim impediment a fost acela al limbii. Altul a fost lipsa locurilor de muncă. Apoi, unii dintre ei au dorit să plece în alte localități din țară, unde mai aveau pe cineva din familie. Iar altora, cum este cazul lui Pavlinis Vangelis și al Anei Constandinu, care, deși și-au manifestat dorința de a lucra în domeniul lor și chiar și-au găsit de lucru, Miliția nu le-a aprobat să lucreze și să rămână în localitatea Băița⁶⁶ (probabil la mina de uraniu, unde erau plătiți foarte bine!), județul Bihor⁶⁷. Odată ce Crucea Roșie din România a avut o evidență nominală precisă a refugiaților, foarte mulți dintre cei care aveau rudenii sau membrii familiei lor în alte țări socialiste și-au exprimat dorința ca, în funcție de caz, fie să plece ei din România, fie ca membri ai familiilor lor să poată veni în țara noastră. De asemenea, după ce situația politică și economică din Grecia s-a mai stabilizat, o mare parte dintre foștii refugiați politici, care fie nu s-au adaptat în țara noastră, fie nu au mai dorit să rămână aici, au decis ca, cu toate riscurile existente, să se reîntoarcă înapoi în țara natală. Dar nu toți refugiații greci au ales același drum.

Astfel că, la data de 21 iunie 1955, prin Crucea Roșie Română, avându-l ca responsabil de lot pe *tov. Costofski Iorgos*, au plecat din Oradea trei grupe de refugiați greci – în total 26 –, având ca destinație Polonia⁶⁸. La data de 1 iunie 1955, alte patru grupe de emigranți greci – în total 40 – au plecat spre altă țară socialistă, și anume spre Cehoslovacia⁶⁹.

Acest pelerinaj umanitar s-a desfășurat, nu doar dinspre România spre alte țări din spațiul estic al Europei, ci și invers, și anume din alte țări socialiste spre țara noastră. Astfel că, conform unui tabel aflat în dosarul Coloniei de greci de la Oradea, aflăm că, la data de 25 mai 1955 au sosit, din Cehoslovacia, un număr de 48 de greci, care au fost repartizați în diferite orașe din țară, după cum urmează: la București 6, la Botoșani 4, la Craiova 5, la Nehoiu 4, la Brăila 7, la Hunedoara 4, la Galați 2, la Fălticeni 2, la Vâlcele 3, la Moinești 1, la Oradea 8, iar la Tulgheș doar o persoană, care nu a vrut să meargă în această localitate⁷⁰.

Tot prin Crucea Roșie Română, la data de 1 iunie 1955, a sosit din Polonia în România un grup de refugiați greci – alcătuit din 59 de persoane – care au fost repartizate în diferite orașe din țară, după cum urmează: la Sânnandrei 16, la Moinești 8, la Craiova 10, la București 6 plus unul provizoriu, la Nehoiu 1, la Brăila 4, la Hunedoara 4, la Botoșani 2, la

⁶⁵ Direcția Județeană Bihor a Arhivelor Naționale (în continuare: D.J.B.A.N), Fond *Prefectura Bihor - Colonia de greci*, inv. 112, Ds. nr. 2, f.49/50.

⁶⁶ În anii '50 ai secolului trecut, la Băița s-a început o exploatare masivă de uraniu. Numărul minerilor a crescut până la 20 000, iar al soldaților care au lucrat în mină a fost de cca. 10 000. Din mina de la Băița s-au transportat în Uniunea Sovietică peste 300 000 de tone de minereu de uraniu de calitate superioară. Pentru actuala Centrala atomică de la Cernavodă, această cantitate ar fi fost suficientă pentru o perioadă de 300 de ani, sau s-ar fi acoperit necesarul de curent al României pe o perioadă de 30 de ani.

⁶⁷ D.J.B.A.N, Fond *Prefectura Bihor - Colonia de greci*, f. 48.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 58, 59, 60.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 60, 61, 62, 63.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 69, 70.

Fălticeni 4 și la Oradea 3⁷¹. Îndată ce au fost repartizați în diferite orașe din țară, unii dintre emigranții greci au căutat să-și regăsească membrii familiei (sau rudeniile), în speranța reîntregirii acestora. Paradoxul era că, deși unii dintre ei au luptat în țara natală pentru triumful și instalarea comunismului, de abia după ce au luat contact direct cu această utopie malefică în țara noastră au realizat că, lupta și sacrificiul lor a fost complet inutil. Așa că, foarte mulți dintre ei s-au gândit să emigreze spre alte țări. În țara noastră au rămas doar acei care, fie deja s-au integrat foarte bine în societatea românească, având un loc de muncă stabil și o locuință, fie unii dintre ei și-au întemeiat o familie, iar plecarea spre alte locuri mai primitive nu-și mai avea rostul. Astfel că, față de situația de la începutul războiului, când numărul refugiaților greci era în continuă creștere, imediat ce situația politică și economică din țara noastră precum și cea din Grecia s-a stabilizat, odată cu trecerea anilor și numărul refugiaților greci din România a continuat să scadă⁷². Același lucru a fost valabil și pentru celelalte țări socialiste. Dacă la începutul războiului civil peste 200.000 de refugiați politici greci și-au găsit un refugiu în țările est-europene, la sfârșitul anului 1974, doar 52.000 de emigranți greci au mai rămas în aceste țări⁷³.

Războiul civil grec a fost, din păcate pentru beligeranți, doar o continuitate pe linie de maldescendență a conflictului dintre cei doi dușmani totalitari care au amenințat democrațiile occidentale încă din perioada interbelică, și anume: nazismul și comunismul⁷⁴. Pentru aceste două „utopii malefice”, democrația (care avea și, mai are și acum imperfecțiunile ei) era o formă de guvernare perimată și anacronică. Atât nazismul cât și comunismul au dorit să domine lumea, crezând că, fiecare dintre ele, dar în special comunismul, este superior oricăror forme de guvernare care au existat până atunci. Foarte mulți oameni, fie de stânga, fie de dreapta, nu s-au mulțumit doar cu propaganda sau aderarea la aceste iluzii politice irealizabile, dar, mai rău, și-au pus propria viață în slujba tiraniei, asasinatului și a minciunii promovate de către acestea⁷⁵. Ambele „utopii” au dorit să creeze un om nou, pentru o societate nouă. Dar, din păcate, așa cum s-a dovedit mai târziu, statul, fie nazist, sau și mai rău, comunist, a devenit peste noapte, din nefericire, proprietatea unor șleahțe de indivizi avizi de putere⁷⁶, iar cetățenii săi, după cum bine spunea eseistul Alecu Paleologu, au fost transformați în simple obiecte. Guvernele naziste și comuniste s-au dovedit a fi doar niște organizații represive și falimentare din toate punctele de vedere. Dar, din păcate, pentru ca omenirea să se convingă de absurditatea falselor ideologii ale acestora, milioane de oameni au trebuit să fie sacrificați fără nici cea mai mică remușcare.

Însă, dacă pentru a scăpa de nazism, omenirea a avut nevoie de un lung război mondial, de comunism nu s-a putut debarasa nici până în zilele noastre, și aceasta în ciuda tuturor evidențelor sale de „utopie” criminală irealizabilă⁷⁷. Comunismul, printr-o *captatio benevolentiae* foarte bine pusă la punct, atât din punct de vedere doctrinar, cât și din cel al mesajului său fals și ademenitor, a reușit, chiar dacă azi nu mai este atractiv, în continuare să câștige putere și chiar să mai reziste pe baricade⁷⁸. În plus, el continuă să beneficieze și să se bucure de o clemență aproape cvasigenerală, fiind chiar aproape exonerat de ceea ce a făcut rău, și asta în ciuda tuturor dovezilor elocvente, prin care se recunoaște eșecul lui.

Războiul civil grec s-a desfășurat după aceleași tipare binecunoscute de-a lungul timpului. El a avut de toate. De la o confruntare ideologică și până la cea armată, de la crime de război fratricid la foamete, de la boli la refugiați, de la orfani la văduve de război, de la orașe distruse și până la distrugerea aproape în totalitate a economiei. Nimic nou din ce s-a mai întâmplat până atunci în istoria omenirii. Pentru cine nu a fost printre beligeranți, sau pentru cine nu a fost implicat direct în război, faptele rămân imuabile,

⁷¹ *Ibidem*, f. 87, 88.

⁷² A se vedea *Recensământul populației României din 1966*, precum și Raportul Comitetului Central al refugiaților din Grecia (KEPPE) de la sfârșitul anului 1974.

⁷³ Paula Scalcău, *op. cit.*, p. 196-197.

⁷⁴ Jean François Revel, *op. cit.*, p. 41.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 393.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 166.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 41.

⁷⁸ *Ibidem*.

indiferent de câtă empatie ar avea, iar pentru istorie, și din nefericire pentru combatanți, rămân doar niște statistici dureroase. Rănile produse de război, fie fizice, fie mentale, s-au vindecat, dar au mai rămas cicatricele. De fapt, bătlia a fost, ca întotdeauna, între adevăr și minciună. Cine a câștigat? Răspunsul pare simplu: *precum democrația nu poate trăi fără adevăr, tot așa, totalitarismul nu poate trăi fără minciună*⁷⁹.

Revenind la cele de mai sus, menționăm din nou că orașul Oradea a găzduit mai mulți refugiați greci, copii sau adulți. Cu timpul, mulți dintre cei care au decis să rămână în urbea de pe malul Crișului Repede, s-au stabilit în zona Splaiul Crișanei, pe strada William Shakespeare. Pentru unii dintre aceștia, viața s-a desfășurat după un anumit tipar. Încă din fragedă copilărie au cunoscut, așa cum am spus, ororile războiului (mondial și civil), despărțirea de părinți și de frați, apoi statutul de refugiați într-o țară străină, iar, ulterior, după ce „și-au adus contribuția la edificarea societății românești de tip comunist”, au asistat la prăbușirea comunismului românesc.

O dovadă vie a acelor tragice evenimente, și care prin mărturia sa și-a adus o contribuție însemnată la scrierea acestui studiu, este domnul inginer constructor *Țindzilonis Mantheas* din Oradea, azi pensionar, în etate de peste 74 de ani. El s-a născut la data de 29 mai 1940, în comuna Samarina⁸⁰, de lângă orașul Grevena, regiunea Thessaloniki, într-o familie cu nu mai puțin de șase copii. Localitatea de naștere a domnului Țindzilonis Mantheas era atunci capitala satelor aromâne din Grecia. Și azi, zona din jurul orașului Grevena, este înconjurată de sate aromâne⁸¹. Domnul *Mantheas*, copil fiind, a sosit în România în luna august a anului 1948, alături de frații săi Iorgos, în vârstă de 14/15 ani și Ianis 10 ani, precum și de sora lor Dimitra, în vârstă de 12/13 ani. Părinții lor, tatăl *Țindzilonis Nikolaos* și mama *Evantheia*, simpatizanți ai K.K.E (*Partidul Comunist Grec*), E.A.M (*Frontul de Eliberare Națională*) și ai E.L.A.S (*Armata de Eliberare Națională*), alături de alți doi copii (două fete mai mari, Steriani și Agorița), au rămas mai departe în Grecia natală. Cei patru frați *Țindzilonis* care au sosit în România au fost duși la început la colonia de copii din Orăștie, din județul Hunedoara, iar apoi, din luna septembrie a anului 1948, au fost repartizați la o altă colonie de copii, și anume la cea din Tulgheș-Borsec, județul Harghita, unde, la vremea respectivă, director general era amintitul Ianis (Barbaianis – Bade Ioane!) Malikopoulos, director administrativ Costas Caraiannis, iar reprezentant din partea autorităților române era un anume Postelnicu⁸².

Domnul *Țindzilonis Mantheas*, fiind cel mai tânăr dintre frați (avea doar 8 ani în anul 1948), a urmat școala elementară (cum i se spunea la vremea respectivă), adică clasele I-VII, la Tulgheș-Borsec, județul Harghita. În toată această perioadă, adică timp de șapte ani, a fost singur, fiind despărțit atât de părinți, care au rămas în continuare în Grecia, dar și de frații săi, din motive pur școlare. Sora *Dimitra* alături de fratele *Ianis* au urmat liceul la București, iar fratele *Iorgos* a urmat Liceul Agricol din orașul Roman. Însă, din păcate, pentru această familie de aromâni, atât de greu încercată, *tragedia greacă* și-a făcut simțită prezența la modul cel mai dureros cu putință. Celor două surori care au rămas alături de părinți în Grecia natală, *Steriani* și *Agorița*, destinul nu le-a rezervat o soartă prea plăcută. Sora *Steriani*, având doar 16 ani, care pe lângă funcția de mesager al E.L.A.S-ului și E.A.M.-ului, mai aprovizionă și cu alimente și muniție pe partizani, a murit pe front în cursul anului 1949. *Agorița*, care era cea mai mare dintre toți copiii familiei *Țindzilonis*, a fost și ea rănită grav pe front. Nefiind încă închisă granița cu Yugoslavia, *Agorița* a putut fi trimisă pentru tratament în această țară, în localitatea Bulcheș. Ulterior a fost transferată pentru recuperare în Cehoslovacia, unde mai apoi și-a revăzut părinții. *Agorița* nu s-a mai reîntors în Grecia natală, pentru că s-a căsătorit și s-a stabilit în Cehoslovacia. Familia *Țindzilonis* s-a reunit în România de abia în anul 1955, odată cu sosirea părinților, *Nikolaos* și *Evantheia*. Aceștia au sosit în țara noastră din Cehoslovacia, la data de 24 iunie 1955, împreună cu un grup de

⁷⁹ Jean François Revel, *op. cit.*, p. 38.

⁸⁰ en.wikipedia.org/wiki/Samarina.

⁸¹ *Ibidem*, a se vedea tot pe wikipedia și orașul Metsovo.

⁸² Datele ne-au fost oferite de către domnul Țindzilonis personal.

alți 46 de refugiați greci⁸³. Soții Țindzilonis au fost repartizați inițial în localitatea Nehoiu, iar mai apoi, în decursul aceluși an, ei au ales să se stabilească la Oradea. Domnul Nikolaos a decedat în anul 1964 și este înmormântat în Oradea, iar doamna Evanthia a decedat în anul 1986, și a fost înhumată în localitatea sa de baștină, Samarina din Grecia. După bucuria revederii părinților din anul 1955, în luna septembrie a aceluiași an, Țindzilonis Mantheas a dat examen la prestigiosul liceu „Emanuil Gojdu” din Oradea care, la acea dată, îl avea ca director pe Traian Blajovici (1919-1988). La liceu a avut colegi și alți compatrioți, și anume: Marcov Dimităr, Spancev Iani, Zațov Vasil, Chisitinas Ianis și Gosis Tanais. După terminarea liceului, între anii 1961-1965, el și-a continuat studiile la Institutul Politehnic din Cluj-Napoca, Facultatea de Construcții Civile Industriale și Agricole. După terminarea în 1965 a studiilor, a revenit la Oradea, cu repartiție la Trustul de Construcții Local (fostul T.C.L.O), unde și-a desfășurat activitatea ca inginer constructor până în anul 1992, când a ieșit la pensie.

Prima vizită a sa în Grecia natală a avut loc de abia în anul 1982, adică după nu mai puțin de 34 de ani de când, copil fiind, și-a părăsit locurile natale. Însă, după anul 1990, odată ce granițele s-au deschis și pentru cetățenii români, vizitele s-au repetat anual. Azi, Țindzilonis Mantheas este un pensionar simpatic, plin de bunăvoință și umor. De asemenea, el este tată mândru, precum și un fericit bunic, având doi copii și patru nepoți (din partea fetei are un nepot de 6 ani și o nepoată de 2 ani și 3 luni, iar din partea băiatului are o nepoată de 4 ani și un nepoțel de 2 ani). Fiica dânsului este profesor lector (doctor) universitar la Universitatea din Oradea, Facultatea de Muzică, iar băiatul este inginer geolog. Ca o amintire a vremurilor care i-au marcat copilăria, sau poate în amintirea părinților săi și a surorii sale Steriani, domnul Mantheas mai poartă și azi la piept o insignă, pe care sunt înscrise însemnele E.A.M-ului și E.L.A.S-ului.

⁸³ D.J.B.A.N-Fond Prefectura Bihor - Colonia de greci, inv. 112, ds. nr.2, f. 69, 70, numerele 10 și 11 din dosar.